

ЁСИН *а.* ياسين *д.* сураи сио шашуми Қуръони Шариф, ки маъмулан бар сари болини бемори вазнин ва ё ба рӯҳонияти шахси фавтида хонда мешавад: **ёсин хондан**.

ЁСИНХОНИЙ ياسينخوانى исми амал аз ёсин хондан.

ЁСО *м.* ياسا 1. кит. хукм, фармон; қонунномаи подшоҳ; қонун ё муқаррароте, ки Чингиз дар айёми хукмронии хеш вазъ карда буд. 2. таър. ҷазои қатл (*дар сиёсати истиллогоарони мугул*); **ба ёсо расонидан** ба қатл расонидан, қатл кардан.

ЁСОВ ياساو *аслаши ёсо.*

ЁСУМАН ياسمن *бот.* тулбуттае, ки гули сафеду қабуд ва зарди хушбӯй дорад, суман.

ЁФА يافه *ниг. ёва.*

ЁФАДАРО(Й) يافه‌درا(ی) *кит.* ҳарзагӯй, ёвасаро, бемаънгӯй, сафсатагӯй.

ЁФАКОРИЙ يافه‌کاری *кит.* бехудакорӣ, абаскорӣ.

ёфт يافت *асоси замони гузашта аз ёфтан; ёфт шудан* пайдо гаштан, ба даст даромадан, дарёфтан.

ЁФТ يافت *ёфту тофт* ҳама чизе, дар бисот ҳаст, чизу чора, ки ҳаст; **ёфт кардан** пайдо намудан; **ёфт шудан** пайдо шудан.

ЁФТА يافت *сифати феълии замони гузашта аз ёфтан;* ҳосилкарда, пайдокарда, бадаст-оварда; **ёфтау тофта** пулу чизи ба даст даровардашуда; чизу чора.

ЁФТАГӢ يافتگی *шакли дигари сифати феълии замони гузашта аз ёфтан.*

ЁФТАН يافتن 1. пайдо кардан; ба даст овардан, ҳосил кардан, гирифтан: **камол ёфтан, тарбия ёфтан.** 2. дидан, дучор кардан. 3. ҷун *феъли ёридиҳанд* таркибҳои гуногуни *феъли месозад: роҳ ёфтан, тасвир ёфтан, шиддат ёфтан, шифо ёфтан; ба дарде даво ёфтан* илочи чизеро пайдо кардан; **имкон ёфтан** *ниг. имкон; обутоб ёфтан* мустаҳкам гаштан, пухта шудан; **табдил ёфтан** мубаддал гаштан; **тагиир ёфтан** дигар шудан; **тасаллӣ ёфтан** ором шудан.

ЁФТАНӢ يافتني *сифати феълии замони оянда аз ёфтан; ёфтанӣ шудан* ёфтан хостан, пайдо кардан, хостан.

ЁХТАН ياختن *кит.* 1. берун қашидан, тегро аз ғилоф баровардан. 2. андохтан, задан; **даст ёхтан** даст дароз кардан ба сӯи кассе, чизе.

ЁХУ ياهو 1. навъи кабӯтар, ки садои «ёҳу» мебарорад. 2. қӯн. қалимаест, ки дарвешону қаландарон ба кор мебурданд ва мақсадашон «худованд» гуфтан буд (аз қалимаҳои арабии «ё хува»)

ЁШ *т.* ياش *гуфт.* ҷавон, барно.

ЁШӢ ياش *гуфт.* ҷавонӣ, барнӣ; айёми шабоб; муқоб. **пирӣ.**

ЁЧУЧ ياجوج *ибр.* аз рӯи ривояти «Қуръон» ва «Таврот» номи яке аз ду қавме, ки Зулқарнайн (Искандари Зулқарнайн) дар муқобили онҳо садде соҳт: **ёҷуҷу маъҷуҷ** яъчучу маъҷуҷ.

Ж

Ж ҳарфи нүхуми алифбои ҳозираи тоҷикӣ; дар алифбои арабиасоси тоҷикӣ ҳарфи «ж» (ж); дар ҳисоби абҷад монанди ҳарфи «з» адади ҳафтро ифода мекунад.

ЖАВ//ЗАВ ژو//ژو кит. баҳр.

ЖАВОГОР//ЖАВОФОР//ЖАВОГАР

ژواگар//ژواغار//ژواگر кит. 1. номи ҷаҳони машҳури оташпарастон. 2. номи яке аз рӯҳониёни оташпарастон.

ЖАВРАК ژورк кит. парандаст ҳурди сурх-ранг, онро сурхоб ҳам мегӯянд.

ЖАГОРА ژگарه ниг. жагола; зағора.

ЖАГҮР//ЖАКҮР ژگор//ژкор кит. ҳасис, мумсик.

ЖАФ-ЖАФ ژғ ژғ садои ба ҳам расидани ду ҷизи саҳт ба монанди дандон, ҷормагз, бодом ва г.

ЖАҒАНД ژғанд кит. садои баланд ва ҳавлоники ҳайвони ваҳшӣ, ки ба дом гирифтор мешавад, зағзанд.

ЖАҒОЛА ژғале нони аз арзан пухташуда, зағора.

ЖАҒОР I ژغار кит. 1. доду фарёд, бонги баланд, гирев. 2. саҳтӣ, шиддат.

ЖАҒОР II як навъ гиёҳе, ки бо он матоъро ранг мекунанд, гиёҳи рангдигӯнда.

ЖАҒОРА I ژغارе нони арзан, зағора.

ЖАҒОРА II ژغارе кит. гоза, сурхӣ, ки ба рӯй мемоланд.

ЖАҒОРА III ژغارе кит. ноғи ҳайвон, махсусан ноғи ғов.

ЖАҒОРА IV ژغارе ниг. жагор I.

ЖАЁН ژъян 1. ҳашмгин, газабнок. 2. даранд: шери жаён.

ЖАК I ژک кит. сухани қаҳру газаб, ки зери лаб гуфта мешавад, ғур-ғур, ё овози ғамнок.

ЖАК II ژک кит. гирди даҳон, атрофи даҳон.

ЖАКЕТ фр. ژکит 1. як навъ камзӯли тугмаҳояш яктарафаи мардона. 2. либоси қӯтоҳи рӯпӯши занона (*одатан камар-танд*).

ЖАКИДАН ژکиден кит. бо овози паст (зери лаб) ҳуд ба ҳуд гап задан аз рӯи ҳашму газаб; ғур-ғур кардан; муқоб. **ҷаккидан**.

ЖАКОН ژкан кит. дар ҳоли жакидан, қаҳру газаб кардан, оҳиста ба зери лаб гуфтан, дар ҳоли ғурунгидан.

ЖАКОРА ژکаре қҳн. ситетакор; лаҷӯҷ, яқраву гарданшҳ; қинавар.

ЖАКУР ژкор кит. пасту фурӯмоя, закур.

ЖАНА ژн 1. неши ҷонварони газанда монанди пашша ва занбӯр. 2. нӯғи **ЖАН**

ЖАНГ I ژнг 1. кит. занг, зангор. 2. шакли қӯтоҳиудаи **ожанг**; очинг.

ЖАНГ II ژнг шакли қӯтоҳиудаи **Аржанг**.

ЖАНГДОН ژнгдан занг, зангӯла.

ЖАНД I ژнд ниг. занд.

ЖАНД II ژнд шакли қӯтоҳиудаи **жанда** 1; **жанд-жанд** пора-пора, жанда-жанда, ҷанда-ҷанда.

ЖАНДА I ژнде 1. либоси қӯҳнаи дарида. 2. қҳн. либоси дарвешон.

ЖАНДА II ژнде бузург, азим.

ЖАНДАГӢ 1. дар ҳолати жанда будан, вазъ ва ҳолати жанда. 2. навъи матои алоча.

ЖАНДАКАФШ ژنде қфш кит. 1. он ки кафашаш қӯҳна ё дарида бошад, қӯҳна-кафш, даридакафш. 2. кафши қӯҳна.

ЖАНДАҚАБО ژنдеقبا <i>кит.</i> , <i>ниг.</i> жанда-перохан.	ЖАРФНИГАР ژرفنگر <i>ниг.</i> жарфбин.
ЖАНДАПЕРОХАН ژنдеپیراهен <i>кит.</i> он ки peroхани дарида ба тан дорад, даридалибос.	ЖАРФНИГАРЙ ژرفنگری <i>ниг.</i> жарфбиній.
ЖАНДАПИЛ ژنдеپіл 1. <i>кит.</i> фили бузург, фили калони ҳайбатнок. 2. <i>мач.</i> пахлавон, диловар.	ЖАРФНИГОХ ژرفنگاه <i>ниг.</i> жарфбин.
ЖАНДАПИРОХАН ژنдеپیراهен <i>ниг.</i> жандаперохан.	ЖАРФО ژرفا <i>ниг.</i> жарфі.
ЖАНДАПУШ ژنдеپوش 1. либосаш пора-порашуда; либосаш дарида лах-лахшуда. 2. <i>гуфт.</i> қаландар, дарвеш.	ЖАРФОСАНЧ ژرفاسنج <i>нав.</i> асбоб барои муайян кардани умқ.
ЖАНДАРМ фр. ژنдрм мансаби касе, ки дар жандармерия кор мекунад.	ЖАФ ژف <i>кит.</i> тар, рутубатнок, намнок.
ЖАНДАРМЕРИЯ фр. ژنдрмیرие номи ташкилоти ҳарбии политсиягӣ дар баъзе давлатҳо, ки сиёсати ҳамон давлатро муҳофизат мекунад.	ЖАФИДАН ژفидан тар шудан, обро ба ҳуд кашидан, мартуб шудан, намнок шудан.
ЖАНДАШЕР ژндешир <i>кит.</i> шери калончуссаи бадҳайбат.	ЖАФК ژفك кит. хилде, ки дар канори чашм падид меояд.
ЖАНР фр. ژнр гурӯҳбандӣ ва таснифи дохилии намудҳои таъриҳан суратёфтai адабиёт ва санъат: жанри ҳамосӣ , жанри лирикӣ , жанри драма (<i>дар адабиёти бадӣ</i>), жанри сураткашӣ (<i>дар рассомӣ</i>).	ЖАФКӢ ژفكӣ <i>кит.</i> мансуб ба жафк; хилмолуд.
ЖАНРӢ ژнр мансуб ба жанр.	ЖАФКОБ ژفқаб <i>кит.</i> жафк.
ЖАРД ژрд <i>кҳн.</i> пурхӯрӣ, бисёрхӯрӣ, шикампарастӣ.	ЖАФТ ژфт <i>кит.</i> фарбех, калончусса.
ЖАРОФАН//ЖАРОФАНГ ژрагн//ژрагнг <i>кит.</i> регистон, регзор, замини рёгдор; замини шӯр, шӯразор; замини саҳт, шах; муқоб. зароған .	ЖАХ//ЗАХ ژҳ//зҳ нолаи зор ва ҳазин; бонг, садои баланд.
ЖАРФ ژрф 1. <i>кит.</i> чуқур, амиқ; бузургу васеъ, паҳн: андешаи жарф. 2. қаър, умқ: жарфи дарё . 3. <i>мач.</i> бо дикқат, дақиқона: жарф нигаристан .	ЖАХШ ژҳш <i>кит.</i> 1. барқ, дураҳш. 2. рангинкамон, қавси қуазҳ.
ЖАРФАНДЕШ ژرفандиш 1. дурандеш, дурбин; оқил, доно. 2. нозукбин.	ЖЕ ژи номи ҳарфи нӯҳуми алифбои ҳозираи тоҷикӣ – ж ва номи ҳарфи чордаҳуми алифбои арабиасоси тоҷикӣ, ки дар шакли (ж) навишта мешавад.
ЖАРФАНДЕШӢ ژرفандиши жарфандеш будан, вазъ ва ҳолати жарфандеш, дурандешӣ, дурбинӣ.	ЖЕВА ژёвه <i>ниг.</i> чева.
ЖАРФБИН ژرفбин <i>ниг.</i> жарфандеш.	ЖЕЛАТИН фр. ژилтин моддаи шаффофи часпаке, ки одатан аз устухон ва пӯсти ҳайвон ҳосил мешавад.
ЖАРФБИНӢ ژرفбинӣ <i>ниг.</i> жарфандешӣ.	ЖИВА ژиёҳ <i>хим.</i> , <i>кит.</i> чива.
ЖАРФӢ ژрфи чуқурӣ, умқ; ба жарфӣ дидан <i>кит.</i> чуқур мулоҳиза кардан, борикбинӣ кардан, дурандешӣ кардан.	ЖИДА ژидан <i>кит.</i> сифати феълии замони гузашта аз жидан . 2. ҳалонида, сӯзанзада.
	ЖИДАН ژидан <i>кит.</i> шакли кӯтоҳшудаи замони гузашта аз ожидан ; ҳалонидан.
	ЖИЁН ژиён <i>кит.</i> , <i>ниг.</i> жаён.
	ЖИЛЕТ фр. ژліт камзӯлчаи кӯтоҳи беостину бегиребон.
	ЖИНГ ژنг <i>кит.</i> қатраи борон.
	ЖИХОР ژҳар 1. <i>кит.</i> бонг, наъра, фарёд. 2. <i>мач.</i> саҳтӣ, шиддат.
	ЖИЙ ژӣ <i>кит.</i> обгир, обдон; кӯл, толоб; ҳавз,

истахр.	ЖОЛАСОН ژالهсан мисли жола, тагаргмонанд.
ЖОВИДАН ژاویدен хоидан, чавидан; нишхор кардан, кавша кардан.	ЖУПИН ژوبин <i>nig.</i> зұпин.
ЖОГАР ژاغр <i>nig.</i> чогар.	ЖУРНАЛИСТ ژرنлест <i>nig.</i> рұзноманинор.
ЖОЖ ژاژ <i>kim.</i> 1. гиёхи ниҳоят сафеди bemаза, ки шутур онро дар сурати хоидан ҳам фурӯ бурда наметавонад. 2. <i>маç.</i> гапи бехуда, сухани ҳарза, ёва; жож хоидан ҳарза гуфтан, ёвагүй кардан.	ЖУРНАЛИСТИКА ژرنлесткө <i>nig.</i> рұзноманинор.
ЖОЖАК ژاژ <i>kim.</i> лұбиё.	ЖҰБИН ژوبин <i>nig.</i> зұпин.
ЖОЖГҰ(Й) ژاژгө(й) <i>kim.</i> , <i>nig.</i> жожхо(й).	ЖҰБИНВОР//ЖҰПИНВОР ژوبинвар/ ژوبинвар <i>kim.</i> найзавор.
ЖОЖДАРО(Й) ژاژdra(й) <i>kim.</i> , <i>nig.</i> жожхой.	ЖҰБИНЗАН//ЖҰПИНЗАН ژوبинзен/ ژوبинзен найзазан, жұбинафкан.
ЖОЖИДАН ژاژиден <i>kim.</i> 1. <i>nig.</i> жовидан. 2. <i>маç.</i> жож хоидан, ҳарза гуфтан, бехудагүй кардан.	ЖҰБИНКАШ//ЖҰПИНКАШ ژобинкаш/ ژобинкаш <i>kim.</i> найзабардор, найзадор.
ЖОЖТАБЬ ژاژطبع <i>kim.</i> бехудагүй, ёвагүй; бадтинат.	ЖҰЖ ژوژ <i>kim.</i> 1. чайра. 2. хорпушт.
ЖОЖУК ژاژуқ <i>kim.</i> 1. лұбиё. 2. ёва, сухани бехуда.	ЖҰЛИДА ژولиде сифати феълии замони гүзашта аз жұлидан ; парешон, пароканда; пекхұрда, дархамомехта, құлида: мұйхон жұлида .
ЖОЖХО(Й) ژاژхай <i>kim.</i> ёвагүй, он ки бехуда сұхан мегүяд.	ЖҰЛИДАГИ ژولидеги жұлида будан, парешонй, пекхұрдаги, вазъ ва ҳолати жұлида.
ЖОЖХОЙ ژاژхай <i>kim.</i> ҳарзагүй, гуфтани сұханхой бемаъний ва бехуда.	ЖҰЛИДАЗУЛФ ژولидезл <i>kim.</i> 1. парешонзулф. 2. кино аз маҳбуба.
ЖОЛА ژала қатрахой борон, ки бар асари сардии ҳаво ба яхча табдил ёфта, аз ҳаво меборад, дұл, тагарг, қола.	ЖҰЛИДАМҰ(Й) ژولидемо(й) он ки мұйхояш парешону пароканда аст, құлидамүй.
ЖОЛАБАРФАК ژالебрек барфи жоламонанд, мисли жола дона-дона, қолабарфак.	ЖҰЛИДАН ژолиден парешон шудан; дархамомехтан, құлидан.
ЖОЛАБОРОН ژالебаран борони жола, борони саҳти жоларез.	ЖҰПИН ژوبин <i>nig.</i> зұпин.
ЖОЛАГУН ژالегон <i>nig.</i> жоласон.	ЖҰХИДАН ژохиден <i>kim.</i> чакидани борон аз шифти хона, қатра-қатра чакидан.
ЖОЛАМОНАНД ژالеманд <i>nig.</i> жоласон.	
ЖОЛАРЕЗ ژالериз резандай жола, оварандаи борони жола: абри жоларез .	

3

З ҳарфи даҳуми алифбои ҳозираи тоҷикӣ; дар алифбои арабиасоси тоҷикӣ бо ҳарфҳои зол **з**, зе **ӂ**, зод **ڙ** ва зо (ё изғӣ) Ҳифода мейёбад; дар ҳисоби абҷад қимати ададии ҳарфҳои зол ба 700, зе ба 7, зод ба 800 ва зо (ё изғӣ) ба 900 баробар аст.

З қӯтоҳшудаи пешоянди **аз**, ки асосан пеш аз овозҳои садонок истеъмол мешавад: **з-ин**, **з-он**, **з-ӯ** ва **г**.

ЗАБ//ЗАП زب//زب ҳиссача ачиб, ҳайратовар; хуб, хуб ҳам; бисёр, хеле (барои ҳифодаи ҳайрат ва тааҷҷӯб аз кори ниҳоят хуб ё бад).

ЗАБАР زبر 1. боло, фавқ, рӯи чизе; **муқоб. зер**; зеру забар **кардан** (намудан) **ниг. зер**; зеру забар **шудан** (гардидан) **ниг. зер**. 2. збш. аломатест дар алифбои арабии тоҷикӣ ('), ки дар болои ҳарфи ҳамсадо гузошта шуда, пас аз он талаффуз шудани овози «а» ва ё дар болои «алиф» гузошта шуда бошад, «а» талаффуз кардани онро нишон мегиҳад, фатҳа.

ЗАБАРДАСТ زبردست 1. зӯр, зӯрманд, соҳибиқтидор, тавоно; ғолиб; **муқоб. зердаст**. 2. моҳир, соҳибхунар, устои кори худ.

ЗАБАРДАСТИЙ زبردستی 1. зӯрӣ, зӯрмандӣ; иқтидор, тавонойӣ. 2. маҳорат, соҳибхунариӣ; **забардастӣ кардан** ғолиб баромадан, дастболо шудан.

ЗАБАРПŪШ زبرپوش **ниг. болопӯш**.

ЗАБАРРАВ زبررو болори (ҷӯби) асосии боми хона, ки болорҳои дигар ба болои он гузошта мешаванд.

ЗАБАРТАНГ زبرتگ тасмаи паҳни маҳсусест, ки аз рӯи ҷул ва зини аспу полони ҳар **ва г**. гузаронида мебанданд, пуштанг; **зертангу забартанг кардан** (намудан) ба воситаи зертангу забартанг ҷул ва ё зинро устувору маҳкам кардан.

ЗАБАРЧАД a. **زبرج** маъд. навъе аз сангҳои қиматбаҳо, ки ранги сабзи моил ба зардӣ дорад.

ЗАБЕХ a. **ذیج** кит. гулӯбурида; қурбоншуда; ҳайвони лоиқи қурбонӣ.

ЗАБ-ЗАРД زبزرد ғуфт. ниҳоят зард, зарди баланд; **рӯи заб-зард** рӯи аз қасалӣ ё ҳастагӣ ниҳоят рангпарида ва пажмурда.

ЗАБИБ زیب кит., **ниг. мавиз**.

ЗАБОБ a. **ضباب** ғубор ва тумани тунуке, ки рӯи заминро фаро мегирад. 2. **ماҷ**. парда, рӯйпӯш.

ЗАБОН زبان 1. узви доҳили даҳон, ки барои ба гулӯ фурӯ додани ғизо, донистани таъм ва инҷунин дар инсон барои нутқ ҳизмат мекунад. 2. маҷмӯи воситаҳои овозӣ ва луғавию дастурӣ, ки натиҷаи кори тафаккуро инъикос намуда, алоқа ва мубодилаи афкори одамонро таъмин мекунад. 3. сухангӯии (такаллуми) хоси ҳар миллат ва тоифа, лисон, лаҳча. 4. ғуфтор, нутқ; таҳрир, баён; **забони адабӣ** забони китобатии умумихалқӣ, ки мөъёрҳои муайян дорад; **забони бурро** ғуфтори фасеху ботаъсир; **забони вайрон** баёне, ки берун аз қоидаву қонунҳои муайянни умумӣ аст, забони ғайриадабӣ; **забони давлатӣ** забоне, ки чун қоида мутобики қонуни асосии мамлакате ҳамаи корҳои давлатию маъмурӣ, фарҳангу маориф **ва**

г. ба он бурда мешавад; **забони модарӣ** забоне, ки инсон аз қӯдакӣ ба модару атрофиёнаш тақлид карда, ёд гирифтааст; **забони ноби тоҷикӣ** забони фасеҳ ва ширини форсии тоҷикӣ; **забони порсии дарӣ** забони тоҷикии адабии аввалҳои асри миёна; **забони тоҷикӣ** забони умумии ҳалқи тоҷик; **забони форсии тоҷикӣ** *ниг.* **забони тоҷикӣ;** **забони ҳуш** тарзи гуфтани нарм; мулоимсуханӣ; **аз забони қасе** аз қавли қасе, бевосита аз шахсе; **дар забон** дар гуфтани, дар сухан; **забон баровардан** а) ба гапзаний сар кардан, сухангӯиро ёд гирифтани қӯдак; б) *маҷ.* ҷуръати гапзаний пайдо намудан; $\diamond$ **аҳли забон** соҳибони забон; забондонон; **забони ҳол** авзӯи ва қайфияти зоҳирини инсон, ки андешаву ният ва аҳволи ботинии вайро маълум месозад; **забон бастан** аз гап бозистодан, ҳомӯш шудан; **забони қасеро бастан** ҳомӯш гардонидан, аз гапзаний боздоштан қасеро; **забон (на)гаштан** ба ҷизе барои гуфтани ҷизе ҷуръат (на)доштан, изҳор карда (на)тавонистан ҷизеро (*ба сабаби истиҳола ё бо андешае*); **забони қасе гирифтани** дуруст гап зада натавонистан; лакнат доштани забони қасе; **забон дароз кардан** забондарозӣ кардан; бо густоҳӣ ва ҷуръат гап задан; **забони қасе дароз шудан** ба гуфтани ҷизе часорат пайдо кардан, дар гап ҷуръатнок шудан; **забон нигоҳ доштан** аз гуфтани ҷизе худро боз доштан; ҳомӯш шудан; **забон расонидан** ба ҷизе, қасе бадии ҷизе ё қасеро гуфтани, эрод гирифтани ба қасе, ҷизе; **забони қасе тез будан** саҳтгап будан, гапҳои талху тунд задан; **забон хоида мондан** нимғурма гап задан; ҷизеро изҳор карда натавониста ҳомӯш мондан; **забон хориши кардан** майли зиёди гапзаний доштан; аз изҳори ҷизе ҳуддорӣ карда натавонистан; **забони қасеро хорондан** қасеро ба гап даровардан, ба гуфтани ҷизе водор кардан; **забони ҳуш кардан** сухани ҳуш гуфтани, бо мулоимат сухан гуфтани; муомилаи хуб кардан; **забон як кардан** бо ҳам аҳду паймон кардан, қавл додан, шарт бастан бар зидди қасе; **аз забон афтодан** фаромӯш шудан; **аз забон мондан** қобилияти сухангӯиро гум кардан (*аз беморӣ ё беҳолӣ*); **аз забон ҳат додан** забонҳат додан, қавле (ӯҳдадорие)-ро бо дастҳат таъқид кардан; **ба забон гирифтани** гуфтани, зикр кардан, ном бурдан қасеро, ҷизеро; **ба забон овардан** а) баён кардан, гуфтани; б) ба забон гирифтани; ёд кардан, ба хотир овардан; **ба забон омадан** ба гапзаний сар кардан, ба гуфтугӯ даромадан; **бар забон рондан** гуфтани, талафуз намудан (*бештар сухани зишит ва носазоро*); **бо нӯги забон гап за-**

дан

дан

рӯякӣ сухан гуфтани, гайри самимона ҳарф задан; **вирди забон шудан** а) *ниг.* вирд; б) азёд шудан; **забони мурғонро мурғон мединанд** (*мақ.*) шахсони ба ҳам наздику ҳамфирӯз матлабу мақсади яқдигарро ба осонӣ ва дуруст мефаҳманд; **забони сурх сари сабз медиҳад бар бод** (*зарб.*) сухани беандешаву бемаврид фалокате бар меоварад; **ба (дар) забонатон садқа!** аз забонатон гардам! (*таъбири навозии барои сухани хубе*).

ЗАБОНА 1. шӯълаи оташ, ҷароғ *ва г;* **забона задан** // **забона кашидан** шӯълавар шудан, фурӯзон гардида баланд шудан (-и оташ). 2. қаровулаки миёни шоҳини тарозу, ки агар рост шавад, баробарии ҳар ду палларо нишон медиҳад.

ЗАБОНАДОР $\diamond$ *زبانه‌دار* он чи шӯълавар шудааст, оташгирифта.

ЗАБОНАК 1. қисми миламонанди қуфл, ки қалид ба он медарояд; **забонаки занг** оvezai забончамонанди мобайни занг, ки бо ҷунбонидани он занг садо мединад; **забонаки қалид** қисми дандонадори қалид, ки бо он қуфлро баста мекушоянд. 2. *ниг.* **забонча.**

ЗАБОНБАНД $\diamond$ *زبان‌بند* афсун, ҷодуе, ки гӯё барои бастани забони душманон ва бадгӯён ба кор бурда мешуд; $\diamond$ **забонбанди хирад** шаробу май *ва г.*, ки ақлро тира созад.

ЗАБОНБАСТА $\diamond$ *زبان‌بسته* 1. *сифати феълии замони гузашта аз забон бастан.* 2. *маҷ.* ҳомӯш, сокит; гунг. 3. *маҷ.* ҳайвон.

ЗАБОНБАСТАГӢ $\diamond$ *زبان‌بستگی* 1. *шакли дигари сифати феълии замони гузаштаи забонбаста;* вазъ ва ҳолати забонбаста. 2. *маҷ.* роздорӣ, розро пинҳон нигоҳ доштан, ҳомӯши.

ЗАБОНБОЗ $\diamond$ *زبان‌باز* 1. суханбоз; лоғзан; сер гап. 2. *маҷ.* муноғик; ҳушомадгӯй, чоплус.

ЗАБОНБОЗӢ $\diamond$ *زمان‌بازی* тамаллуқ, ҳушомадгӯй, чоплусӣ; **забонбозӣ** **кардан** суханпардозӣ кардан; ҷарбзабонӣ кардан барои гузарондани матлаби худ.

ЗАБОНБУРИДА $\diamond$ *زبان‌بریده* 1. қасе, ки забо-

нашро буридаанд (*барои он ки хомӯши бошад*); безабон. 2. *маҷ.* сокит, бесадо, хомӯш.

ЗАБОНВАР زبان‌ور *nig.* забонвар.

ЗАБОНГИР 1. زبان‌گیر *nig.* забонгир 1. гирифтани забон, тутила, лакнат; забонгир шудан гап зада натавонистан, тутила шуда мондан, забон гирифтан. 2. chosuse, ки аз маҷлисҳо ва гуфтугузорҳои аҳолии як давлат гапҳои ба худаш даркориро чида мегирад. 3. ҷанговаре, ки барои огоҳ шудан аз сирри душман аскари душманро дастгир карда меорад; *муқ.* забон 5.

ЗАБОНГИРӢ I زبان‌گیری *nig.* дармондани забон ҳангоми гуфтвар, лакнат.

ЗАБОНГИРӢ II زبان‌گیری *nig.* ба даст овардани забон, асири гирифта овардани ҷанговари душман бо мақсади огоҳӣ аз сирри лашкари душман.

ЗАБОНГИРИФТА زبان‌گرفته 1. он ки забонаш мегирад. 2. *маҷ.* сокиту хомӯш.

ЗАБОНДАРОЗ زبان‌دراز 1. даҳанкалон; калонгап. 2. он ки дар масъалае ҳақ будани худро дониста, беибо ва густохона гап мезанад; *муқоб.* забонкӯтоҳ.

ЗАБОНДАРОЗӢ زبان‌درازی *nig.* сифат ва амали шахси забондароз; даҳанкалонӣ; гапкалонӣ: забондарозӣ кардан.

ЗАБОНДОН زبان‌دان 1. он ки қоида ва қонунҳои забонро ба хубӣ азхуд кардааст; ахли забон; фасехбаён, хушгуфтвар. 2. он ки ба ғайр аз забони модарии худ як ё ҷанд забони дигарро медонад; забондон шудан гапдон шудан.

ЗАБОНДОНӢ زبان‌دانی 1. забондон будан; фасехбаёнӣ, хушзабонӣ. 2. донистани забонҳои дигар ғайр аз забони модарӣ.

ЗАБОНЗАД زبان‌زد вирди забон гардида, бисёр паҳну машҳур (*оид ба хабаре ё воқеае*); он чи бар сари забонҳо афтодааст.

ЗАБОНЗАДА زبان‌زده бар сари забонҳо афтода, машҳуршуда, овозашуда; *◊ ифодаҳои забонзада* ифодаҳои аз даҳон монда, ифодаҳои обшуста.

ЗАБОНӢ زبانی 1. *мансуб ба забон;* захираи забонӣ *nig.* захира. 2. шифоҳӣ, даҳонакӣ; баҳсу ҷидоли забонӣ баҳсу мунозираи даҳонакӣ; *◊ дӯсти забонӣ* дӯсти ғайрисамимӣ, дӯсти бесадоқат.

ЗАБОНКӯТОХ زبان‌کوتاه он ки бо айбе ё гуноҳе ба гап задан чуръат надорад; *муқоб.* забондароз;

муттаҳам.

ЗАБОНКӯТОХӢ زبان‌کوتاهи забонкӯтоҳ будан; муттаҳамӣ.

ЗАБОНОВАР زبان‌اور суханвар; хушбаён, фасехзабон.

ЗАБОНОВАРИ زبان‌اوری суханварӣ; хушбаёнӣ, хушгапӣ.

ЗАБОНОМӯЗ زبان‌آموز 1. он ки ягон забонро бо истифода аз воситаҳои гуногуни таълим меомӯзад. 2. қитоб, навори овозӣ ё тасвирий, ки ба воситаи онҳо забон меомӯзанд.

ЗАБОНОМӯЗӢ زبان‌آموزӣ амал ва ҷараёни омӯхтани забон, маҳсусан ягон забони хориҷӣ.

ЗАБОНРАСОНӢ زبان‌رسانی: забонрасонӣ кардан эрод гирифтан, айбигирӣ кардан, забон расонидан.

ЗАБОНРОН زبان‌ران 1. он ки забонаш фасеху балеғ бошад, нотиқ. 2. сергап, лаққӣ. 3. *маҷ.* қиссагӯй, афсонагӯй.

ЗАБОНСӯХТА زبان‌سوخته 1. он ки забонаш сӯхтааст. 2. *маҷ.* он ки гармию сардии рӯзгор ҷашида; таҷрибаи саҳте аз сар гузаронида, танбехдида.

ЗАБОНТЕЗ زبان‌تیز он ки забони бурро ва тунд дорад, теззабон, тундзабон; ҳозирҷавоб.

ЗАБОНФАҲМ زبان‌فهм донандаи забон, забондон; гапфаҳм, бофаросат.

ЗАБОНФУРӯШ زبان‌فروش сергап, пургӯй.

ЗАБОНХАТ زبان‌خط санаде, ки қасе дар он ҷизеро ба зимма гирифтааст (*mas., adoi қарзера*).

ЗАБОНХОЙ زبان‌خائی: забонхой кардан воҳеху равшан изҳор накардан (*фикреро*), нимғурма гап задан; аз гуфтани ҷизе худдорӣ кардан.

ЗАБОНЧА زبان‌چاهе 1. *шакли тасгири забон;* забони хурд. 2. *тиб.* узве, ки дар даромади роҳи гулӯ аз боло оvezон аст.

ЗАБОНЧАРБ زبان‌چرب хушзабон, ширинзабон, ҷарбзабон.